

Okul Öncesi Eğitim Alanında 2000-2021 Yılları Arasında Tamamlanmış Akran İlişkileri Konulu Tezlerin İncelenmesi

Examining Peer Relations Thesis Completed Between 2000-2021 in the Field of Preschool Education

Hülya GÜLAY OGELMAN^[1] Hande GÜNGÖR^[2]

Başvuru Tarihi: 08 Ağustos 2022

ÖZ

Kabul Tarihi: 20 Ekim 2022

Araştırmanın amacı, Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini, Yükseköğretim Kurumu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi’nde bulunan okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konusunda hazırlanmış yüksek lisans ve doktora düzeyinde 63 tez oluşturmaktadır. Araştırma, nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Yüksek lisans düzeyinde ilk tezin 2009, doktora düzeyinde ise 2008 yılında tamamlandığı belirlenmiştir. Yüksek lisans ve doktora düzeylerinde en çok tercih edilen araştırma yaklaşımının nicel, en az tercih edilen araştırma yaklaşımının ise karma olduğu ortaya konulmuştur. Yüksek lisans tezlerinde nicel araştırma desenleri içerisinde en çok ilişkisel yönteminin, doktora tezlerinde ise tarama ve deneysel yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Nitel araştırma desenleri içerisinde yer alan durum çalışması, yüksek lisans ve doktora tezlerinde en çok tercih edilen yöntem olmuştur. Veri toplama zamanı açısından yüksek lisans ve doktora tezlerinde en sık kesitsel yöntemin tercih edildiği belirlenmiştir. Örneklem grubu açısından yüksek lisans ve doktora tezlerinde en çok okul öncesi dönem çocuğunun yer aldığı tezlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde konu açısından en sık özel gereksinimli çocukların akran ilişkileri ele alınmış iken doktora tezlerinde program geliştirme çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: akran ilişkileri, okul öncesi dönem, lisansüstü tezler

Received Date: 08 August 2022

ABSTRACT

Accepted Date: 20 October 2022

The research seeks to examine the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey. The sample of the research consists of 63 master’s and doctoral theses on peer relations, completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education and registered in the The Council of Higher Education (YÖK) National Thesis Center. A qualitative method was employed in the study. The results demonstrated that the first master’s thesis was completed in 2009, and the first doctoral thesis was completed in 2008. Additionally, at the master’s and doctoral levels, quantitative research was found to be the most preferred research method, while mixed research methods were found to be the least preferred. Further, the relational method was found to be the most preferred among quantitative research design methods in master’s theses, and survey and experimental methods were preferred in doctoral theses. The results also revealed that qualitative case study methodology was the most preferred method in master’s and doctoral theses. In terms of data collection time, the cross-sectional method was most frequently preferred in master’s and doctoral theses. As to the sample group, it was seen that the theses on preschool children were the most preferred in master’s and doctoral theses. While peer relationships of children with special needs were the most frequently discussed topic in master’s theses, doctoral theses revolved around curriculum development.

Keywords: peer relationships, preschool period, postgraduate theses

Atıf Cite Gülay Ogelman, H., & Güngör, H. (2022). Okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 4 (3), 658-680. <https://doi.org/10.47793/hp.1159015>

^[1] Prof. Dr. | Sinop Üniversitesi | Eğitim Fakültesi | Temel Eğitim Bölümü | Sinop | Türkiye | ORCID: 0000-0002-4245-0208 | ogelman@sinop.edu.tr

^[2] Dr. Öğr. Üyesi | Pamukkale Üniversitesi | Denizli Sağlık Hizmetleri MYO | Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri | Denizli | Türkiye | ORCID: 0000-0002-3016-1775

GİRİŞ

G ünümüzde, küçük çocuklar okul öncesi eğitim sınıflarında eğitime başladıklarında, geniş bir sosyal ağın parçası olmakta ve akranlarıyla çok boyutlu ilişkiler kurmaktadır (Rubin, Bukowski ve Bowker 2015). Dolayısıyla okul öncesi eğitim denildiğinde akla ilk gelen kavramlardan biri sosyal çevredir (Hanish vd., 2022). Bu sosyal çevre içerisinde akran ilişkileri önem taşımaktadır. Akran ilişkileri, karşılıklılık, yakınlık, benzerlik, beklentiler, tercihler, iş birliği gibi farklı değişkenleri bir arada barındırır (Hartup ve Abecassis, 2002). Çocuklar akran ilişkilerinde gerek teke tek, gerekse küçük ve büyük gruplar içinde etkileşime girmektedir (Hartup, 1996). Bu durum, akran ilişkilerindeki etkileşim zenginliğini desteklemektedir. Okul öncesi dönemdeki akran ilişkilerinin kısa ve uzun süreli etkileri söz konusudur. Kısa süreli etkiler, çocukların akran etkileşimlerinin tüm gelişim alanlarına olumlu ya da olumsuz yansımaları şeklinde ifade edilebilir. Örnek olarak, akranlarıyla olumlu ilişkiler kuran çocuklar, oyun arkadaşı olarak tercih edilirler, sevilirler, sosyal açıdan kabul görürler, duygu düzenleme becerileri gibi tüm gelişim alanlarından çeşitli becerileri akranlarından öğrenme fırsatları bulurlar, öz düzenleme becerilerinde gelişme görülür, genel olarak okula uyum sağlayabildikleri için öğretmenleriyle olumlu ilişkiler kurmaları da kolaylaşır (Halpern vd., 2015). Akranlarıyla olumsuz, çatışmaya dayalı ilişkiler geliştiren çocuklar, gruplardan dışlanabilir, diğer çocuklar tarafından seilmeyebilirler (Chen vd., 2011). Akranları tarafından sevilen çocuklar, işbirlikçi, uyumlu, mizah yönü güçlü, empatik, duyarlı olarak ifade edilmektedir (Ladd, 2009). Farina ve Belacci (2022), 3-6 yaş grubundan 202 çocuk ile yaptığı çalışmada, olumlu sosyal davranışların çocukların akran grubu içerisinde tercih olasılığını arttırdığını, düşmanca davranışların, duygusal becerilerdeki yetersizliğin ise akran tercihini, sosyal etkiyi azalttığını belirlemiştir. Aynı çalışmada, akranları tarafından tercih edilmeyen çocukların akran şiddetine maruz kalma olasılığının yüksek olduğu ifade edilmiştir. Akranlarla yaşanacak olumlu deneyimler diğer eğitim kademelerindeki başarılı ilişkileri, okula uyumu beraberinde getirebileceği gibi olumsuz deneyimler akademik başarısızlık, yakın ilişkilerde sorun yaşama gibi uzun süreli olumsuz etkilere sahiptir (Kiuru vd., 2015; Wentzel, 2017). Çocukluktaki akran ilişkilerinin genç yetişkinlikteki uyumu etkileyebildiği vurgulanmaktadır (Shin vd., 2016). Yaşamın ilk yılları, çocukların akran etkileşimlerindeki yeterliliklerini arttırmak için en uygun zaman dilimidir (Kalvin, Bierman ve Erath, 2015). Okul öncesi dönemde yüksek kalitedeki akran ilişkileri, tüm gelişim alanlarındaki ilerlemeyi beraberinde getirecektir (Hanish vd., 2022). Görüldüğü gibi küçük çocukların akranlarıyla ilişkileri gerek okul öncesi eğitimin kalitesi gerekse diğer gelişim dönemlerindeki ve eğitim kademelerindeki ilerlemeler açısından büyük önem taşıyan bir konudur.

Türkiye’de akran ilişkileri araştırmaları, özellikle son yirmi yılda önemli bir artış göstermiştir. Küçük çocukların akran ilişkilerini farklı değişkenler doğrultusunda inceleyen çok sayıda araştırmaya rastlamak mümkündür. Örnek olarak Özmen (2013), 5-6 yaş grubunda 450 çocuk ile gerçekleştirdiği çalışmada, çocukların akranlarıyla ilişkilerinde gösterdikleri çekingenlik, sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış ve saldırganlık davranışlarının sosyal problem çözme becerisine göre farklılaştığını belirlemiştir. Can (2017), 5-6 yaş grubundan 172 çocuğun yer aldığı çalışmada, babaların çocuklarına karşı ilgi ve yakınlıkları ile çocukların akranlarına karşı saldırgan davranışlar sergileme durumları arasında ilişki olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca babaların çocuklarının temel bakım sürecine katılımları ile çocukların akranlarına karşı saldırganlık davranışları arasında ilişki olduğu ifade edilmiştir. Gürsoy Yılmaz’ın (2020) araştırmasında, saldırganlık davranışlarının oyun becerisi ile olumsuz yönde ilişkili olduğu, çocukların saldırganlık yönelimleri arttıkça oyun becerilerinin azaldığı belirlenmiştir. Fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık, kendine yönelik saldırganlık ve eşyalara yönelik saldırganlık yönelimleri yüksek olan çocukların en çok savaş oyuncaklarını, en az ise sanatsal, sportif ve minyatür oyuncakları tercih ettikleri ifade edilmiştir. Yorgun Yaşar ve Özbey (2020) çalışmada, devlet koruması altındaki çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin aileleri ile yaşayan çocuklardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Gülay Ogelman ve Erten Sarıkaya (2016), beş yaş çocuklarıyla yaptıkları çalışmada, çocukların akran şiddetine maruz kalma düzeyleri arttıkça akran şiddeti uygulama düzeylerinin de arttığını belirlemişlerdir. Akran şiddetini uygulamada erkekler, kızlardan daha yüksek puan almışlardır. Pektane Gülmez, Gültekin Akduman ve Gündüz (2019), 60-72 aylık çocuklar ve anneleriyle yaptıkları çalışmada, ilkökul mezunu annelerin çocuklarının zorba ve pasif zorba davranışlardan aldıkları puan ortalamalarının diğer eğitim seviyelerinden mezun annelerin çocuklarından daha düşük olduğunu belirlemişlerdir. Annelerin duygusal zekâ alt boyutlarından duyguları kullanım alt boyutundan aldıkları puan azaldıkça, çocuklarındaki zorba davranışlarının arttığı da belirlenmiştir. Türkiye’de akran ilişkileri ile ilgili yapılan çalışmalar gerek sayı gerekse değişken ve içerik olarak gittikçe daha çok çeşitlilik göstermektedir.

Yapılan alan yazın araştırmasında, Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerini ele alan çalışmalarda artış olduğu belirlense de konu ile ilgili tezlerin incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın konu ile ilgili sonraki çalışmalara rehberlik edebileceği düşünülmektedir. Nitekim Türkiye’de küçük çocukların akran ilişkilerini temel alan tezlerin incelenmesi, konu ile ilgili eksiklikleri, var olan durumu ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Konu ile ilgili sonraki çalışmalarda hangi değişkenlere, ölçme araçlarına, çalışma gruplarına, yöntemlerine yer verilmesinin ortaya konulması, çalışmalardaki çeşitliliği destekleyebilecektir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında

2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıtlar aranmıştır:

1. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin türlerine ve yıllarına göre dağılımı nasıldır?
2. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin tamamlandıkları üniversitelere göre dağılımları nasıldır?
3. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin anahtar kelimelere göre dağılımları nasıldır?
4. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin araştırma yaklaşımına göre dağılımları nasıldır?
5. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin araştırma desenine göre dağılımları nasıldır?
6. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin veri toplama zamanlarına göre dağılımları nasıldır?
7. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin örneklem seçim yöntemine göre dağılımları nasıldır?
8. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin örneklem grubuna göre dağılımları nasıldır?
9. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin veri toplama araç türüne göre dağılımları nasıldır?
10. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin veri toplama araç sayısına göre dağılımları nasıldır?
11. Türkiye’de okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konulu tezlerin konularına göre dağılımları nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada okul öncesi dönemde akran ilişkileri konusunda yapılan lisansüstü tezlerin çeşitli özellikleri bakımından eğilimlerini ortaya koyabilmek üzere doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren basılı ve elektronik

materyallerin analizi için izlenen bir dizi sistematik işlemler bütünüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklem seçiminde, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminde olasılığa bırakılmaksızın araştırma amacı doğrultusunda belirlenen örnekleme çeşididir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada yer alacak çalışmalar araştırmanın problem durumuna uygun olarak örneklem grubu (okul öncesi öğretmenleri, okul öncesi dönem çocukları, okul öncesi öğretmen adayları, okul öncesi dönem çocuklarının aileleri vb.), araştırma konusu (akran ilişkileri) ve araştırmanın tamamlandığı yıl dikkate alınarak belirlenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde bulunan okul öncesi eğitim alanında 2000-2021 yılları arasında tamamlanmış akran ilişkileri konusunda hazırlanmış yüksek lisans ve doktora düzeyinde 63 tez oluşturmaktadır.

Veri Toplama Süreci

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>) akran, akran ilişkileri, çocuk-çocuk, akran ilişkisi anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Tarama yapılırken tarih aralığı 2000-2021 olarak seçilmiştir. Tarama için belirlenen anahtar kelimelerle ilgili akran ilişkileri ile ilgili çalışmalar gerçekleştiren okul öncesi eğitim doktoralı 3 uzmandan görüş alınmıştır. Konuya uygun olarak belirlenen tezler araştırmacı tarafından kaydedilmiştir. Farklı anahtar kelimeler ile iki ya da daha fazla kez karşılaşılan aynı tezler ilk aranan kelimedeki kullanılan veri olarak değerlendirilmiştir. Veriler 5 Mart 2022- 5 Mayıs 2022 tarihleri arasında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma amaçlarına göre elde edilen verilerin analizi betimsel analiz ile yapılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde Excel programından faydalanılmıştır. Öncelikle temalar belirlenmiştir. Temalar belirlenirken, alan yazındaki tez incelemesine dayalı derleme makalelerden de yararlanılmıştır. Temalar, gerek konu ile ilgili makaleler gerekse araştırmacıların görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir. Bu çalışma kapsamında okul öncesi dönemde akran ilişkileri konulu tezlerin ele alındığı temalar; tezin türü, tamamlandığı yıl, üniversiteler, anahtar kelimeler, araştırma yaklaşımı, araştırma deseni, veri toplama zamanı, örneklem seçim yöntemi, örneklem grubu, veri toplama aracı türü, veri toplama aracı sayısı, tezlerin konuları olarak belirlenmiştir. Tezler, belirlenen temalar doğrultusunda analiz edilmiş, bulgular frekans ve yüzde değerleri verilerek sunulmuştur.

Etik Onay

Gerçekleştirilen araştırma, etik onay istenilen (anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar, insan ve hayvanların deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması, İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar) araştırmalar kapsamında yer almadığı için etik onay izni bulunmamaktadır. Bununla birlikte araştırma, tüm etik ilkelere uygun olacak şekilde hazırlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Tablo 1

Tezlerin türlere ve yıllara göre dağılımı

Yıl	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
2000	0	0.0	0	0.0
2001	0	0.0	0	0.0
2002	0	0.0	0	0.0
2003	0	0.0	0	0.0
2004	0	0.0	0	0.0
2005	0	0.0	0	0.0
2006	0	0.0	0	0.0
2007	0	0.0	0	0.0
2008	0	0.0	2	22.2
2009	1	1.9	0	0.0
2010	2	3.7	0	0.0
2011	1	1.9	0	0.0
2012	4	7.4	0	0.0
2013	1	1.9	1	11.1
2014	2	3.7	0	0.0
2015	3	5.6	1	11.1
2016	5	9.3	1	11.1
2017	7	13.0	0	0.0
2018	4	7.4	0	0.0

2019	13	24.1	1	11.1
2020	5	9.3	3	33.3
2021	6	11.1	0	0.0
Toplam	54	100.0	9	100.0

Tablo 1 incelendiğinde, okul öncesi dönemde akran ilişkileri konulu tezlerin ilk kez 2008 yılında doktora düzeyinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Yüksek lisans düzeyindeki ilk tezin 2009'da gerçekleştirildiği görülmektedir. Tablo 1'e göre yüksek lisans düzeyindeki ilişkileri konulu tezlerin doktora tezlerinden daha çok sayıda olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2

Tezlerin üniversitelere göre dağılımı

Üniversite	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Aksaray Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Anadolu Üniversitesi	2	3.7	0	0.0
Ankara Üniversitesi	1	1.9	1	11.1
Atatürk Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Beykent Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Çağ Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Çukurova Üniversitesi	4	7.4	2	22.2
Ege Üniversitesi	3	5.6	0	0.0
Gazi Üniversitesi	11	20.4	2	22.2
Gaziantep Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Hacettepe Üniversitesi	0	0.0	1	11.1
İnönü Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
İstanbul Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
İstanbul Aydın Üniversitesi	5	9.3	0	0.0
Karabük Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Kastamonu Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Maltepe Üniversitesi	1	1.9	0	0.0

Marmara Üniversitesi	1	1.9	1	11.1
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Ortadoğu Teknik Üniversitesi	2	3.7	1	11.1
Okan Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Pamukkale Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Selçuk Üniversitesi	6	11.1	1	11.1
Toros Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Trakya Üniversitesi	1	1.9	0	0.0
Üsküdar Üniversitesi	2	3.7	0	0.0
Toplam	54	100.0	9	100.0

Tablo 2’de okul öncesi dönem akran ilişkileri konulu tezlerin 28 üniversitede gerçekleştirildiği görülmektedir. Konu ile ilgili en fazla tez çalışmasının yürütüldüğü üniversiteler sırası ile Gazi (n=13), Selçuk (n=7) ve İstanbul Aydın Üniversiteleridir (n=5). Yüksek lisans düzeyinde ilk üç sırada, Gazi (n=11), Selçuk (n=6) ve İstanbul Aydın Üniversiteleri (n=5); doktora düzeyinde ilk üç sırada Gazi (n=2) ve Çukurova (n=2) Üniversiteleri, ikinci sırada ise Ankara (n=1), Hacettepe (n=1), Marmara (n=1), Orta Doğu Teknik (n=1) ve Selçuk (n=1) Üniversiteleri yer almaktadır. Ankara (n=2), Çukurova (n=6), Gazi (n=13), Marmara (n=2), Orta Doğu Teknik (n=3) ve Selçuk (n=7) Üniversitelerinde konu ile ilgili hem yüksek lisans hem de doktora düzeylerinde tezler yürütülmüştür.

Tablo 3

Tezlerin taramada kullanılan anahtar kelimelere göre dağılımı

Anahtar Kelimeler	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Akran	19	35.2	4	44.4
Akran İlişkileri	32	59.2	5	55.6
Akran İlişkisi	3	5.6	0	0.0
Çocuk-Çocuk	0	0.0	0	0.0
Toplam	54	100.0	9	100.0

Tablo 3'de konu ile ilgili en çok teze akran ilişkileri anahtar kelimesi ile ulaşıldığı (n=37) görülmektedir. Aynı tabloda çocuk-çocuk anahtar kelimesi ile gerçekleştirilmiş tez çalışması bulunmamaktadır.

Tablo 4

Tezlerin araştırma yaklaşımına göre dağılımı

Araştırma Yaklaşımı	Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%
Nicel	45	83.3	5	55.6
Nitel	6	11.1	3	33.3
Karma	3	5.6	1	11.1
Toplam	54	100.00	9	100.00

Tablo 4'e göre konu ile ilgili yüksek lisans (n=45) ve doktora düzeylerinde (n=5) en fazla nicel araştırma yaklaşımın tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca karma araştırma yönteminin (n=4) kullanıldığı tez çalışmalarının diğer araştırma yaklaşımlarına göre daha az tercih edildiği söylenebilir.

Tablo 5

Tezlerin araştırma desenine göre dağılımı

Araştırma Deseni	Yüksek Lisans		Doktora	
	n (%)	n(%)	n(%)	n(%)
Nicel Araştırma Desenleri	n (%)	n(%)	n(%)	n(%)
Tarama	13 (28.9)	2 (40.0)		
İlişkisel	28 (62.2)	1(20.0)		
Nedensel Karşılaştırma	2 (4.4)	0 (0.0)		
Deneysel	2 (4.4)	2 (40.0)		
Tek denekli araştırma	0 (0.0)	0 (0.0)		
Meta analiz	0 (0.0)	0 (0.0)		
Toplam	45 (100.0)	5 (100.0)		
Nitel Araştırma Desenleri	n (%)	n (%)		
Etnografik yaklaşım	1 (16.6)	0 (0.0)		
Tarihsel Araştırma	0 (0.0)	0 (0.0)		

Eylem Araştırması	0 (0.0)	0 (0.0)
Olgubilim	0 (0.0)	0 (0.0)
Durum Çalışması	4 (66.7)	3 (100.0)
Kuram Oluşturma	0 (0.0)	0 (0.0)
Fenomenolojik	1 (16.6)	0 (0.0)
Toplam	6	3 (100.0)
Karma Araştırma Desenleri	n (%)	n (%)
Yakınsayan	0 (0.0)	0 (0.0)
Açımlayıcı sıralı	0 (0.0)	0 (0.0)
Keşfedici Sıralı	0 (0.0)	1 (100.0)
Dönüştürücü, içi içe ya da çok aşamalı	0 (0.0)	0 (0.0)
Belirtilmemiş	3 (100.0)	0 (0.0)
Toplam	3 (100.0)	1 (100.0)

Tablo 5 incelendiğinde, nicel araştırma yaklaşımı ile gerçekleştirilen yüksek lisans tezlerinde en fazla ilişkisel (n=28) araştırma deseninin tercih edildiği görülmektedir. Nicel araştırma yaklaşımı ile gerçekleştirilen doktora tezlerinde en fazla tarama (n=2) ve deneysel desen (n=2) kullanılmıştır. Meta analiz ve tek denekli araştırma desenlerinde hazırlanmış yüksek lisans ve doktora tezine, nedensel karşılaştırma deseninde doktora tezine rastlanılmamıştır.

Tablo 5'te nitel araştırma yaklaşımı ile gerçekleştirilen yüksek lisans (n=4) ve doktora tezlerinde (n=3) en çok kullanılan desenin durum çalışması olduğu belirlenmiştir. Tarihsel araştırma, eylem araştırması, olgubilim, kuram oluşturma desenleri iki tez türünde de tercih edilmemiştir. Bununla birlikte etnografik ve fenomenolojik yaklaşıma göre hazırlanmış doktora tezi bulunmamaktadır.

Tablo 5'e göre doktora tezlerinde karma araştırma desenlerinden sadece keşfedici sıralı araştırma (n=1) deseninden yararlanıldığı belirlenmiştir. Karma araştırma deseninde hazırlanmış üç yüksek lisans tezinde araştırma deseninin belirtilmediği görülmektedir. Aynı tabloda, yakınsayan, açımlayıcı sıralı, dönüştürücü, içi içe ya da çok aşamalı araştırma desenlerinin iki tez türünde de tercih edilmediği görülmektedir.

Tablo 6

Tezlerin veri toplama zamanlarına göre dağılımı

Veri Toplama Zamanları	Yüksek Lisans	Doktora
------------------------	---------------	---------

	Nicel		Nitel		Karma		Nicel		Nitel		Karma	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Boylamsal	2	4.4	0	0.0	0	0.0	2	40.0	1	33.6	1	100.0
Kesitsel	43	95.6	6	100.0	3	100.0	3	60.0	2	66.4	0	0.0
Toplam	45	100.0	6	100.0	3	100.0	5	100.0	3	100.0	1	100.0

Tablo 6 incelendiğinde akran ilişkilerinin konu alındığı yüksek lisans tezlerinde boylamsal çalışmaların (n=2) az sayıda yer aldığı anlaşılmaktadır. Veri toplama zamanlarına göre yüksek lisans (n=52) ve doktora tezlerinde (n=5) en fazla kesitsel çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir.

Tablo 7

Tezlerin örneklem seçim yöntemine göre dağılımı

Örneklem seçim yöntemi		Yüksek Lisans						Doktora					
		Nicel		Nitel		Karma		Nicel		Nitel		Karma	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Seçkisiz Örneklem Yöntemi	Basit seçkisiz	17	37.8	0	0.0	1	33.3	2	40.0	0	0.0	0	0.0
	Tabakalı örneklem	2	4.4	0	0.0	0	0.0	1	20.0	0	0.0	0	0.0
	Belirtilmemiş	2	4.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Seçkisiz Olmayan Örneklem Yöntemi	Sistemik örneklem	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	Amaçsal örneklem	2	4.4	3	50.0	0	0.0	0	0.0	2	66.7	1	100.0
	Uygun/kazara örneklem	7	15.6	1	16.7	0	0.0	0	0.0	1	33.3	0	0.0
Evreni Bilinmeyen örneklem		1	2.2	0	0.0	1	33.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Kotalı örneklem		1	2.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Oransız küme örneklem		1	2.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Belirtilmemiş		12	26.8	2	33.3	1	33.3	2	40.0	0	0.0	0	0.0
Toplam		45	100.0	6	100.0	3	100.0	5	100.0	3	100.0	1	100.0

Tablo 7’de yüksek lisans (n=18) ve doktora (n=2) tezlerinde örneklem seçim yöntemi olarak en fazla seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme (n=18) kullanıldığı anlaşılmaktadır. Aynı tabloda, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden yüksek lisans tezlerinde en fazla uygun/kazara örnekleme yöntemi (n=8), doktora tezlerinde en fazla amaçsal örnekleme (n=3) yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Sistematiik örnekleme yöntemi, iki tez grubu tarafından tercih edilmemiştir. On beş yüksek lisans ve 2 doktora tezinde örneklem seçim yöntemi belirtilmemiştir.

Tablo 8

Tezlerin örneklem grubuna göre dağılımı

Örneklem Grubu	Yüksek Lisans						Doktora					
	Nicel		Nitel		Karma		Nicel		Nitel		Karma	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Çocuk	30	66.7	1	16.7	1	33.3	4	80.0	0	0.0	1	100.0
Çocuk evlerinde yaşayan çocuklar ve aileleri ile kalan çocuklar	2	4.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Çocuk ve baba	1	2.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Çocuk ve ebeveyn	3	6.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Çocuk ve öğretmen	3	6.7	0	0.0	1	33.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Çocuk ve özel gereksinimli çocuk	1	2.2	1	16.7	0	0.0	0	0.0	1	33.3	0	0.0
Çocuk, anne ve öğretmen	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	20.0		0.0	0	0.0
Çocuk, ebeveyn ve öğretmen	1	2.2	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	33.3	0	0.0
Çocuk, öğretmen, stajyer ve okul personeli	0	0.0	1	16.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Çocuk, özel gereksinimli çocuk ve öğretmen	0	0.0	1	16.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Çocuk, özel gereksinimli çocuk, öğretmen ve ebeveyn	0	0.0	0	0.0	1	33.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Okul öncesi öğretmenleri ve ilkokul öğretmenleri	2	4.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Öğretmen	2	4.4	2	33.4	0	0.0	0	0.0	1	33.3	0	0.0
Toplam	45	100.0	6	100.0	3	100.0	5	100.0	3	100.0	1	100.0

Tablo 8'e göre yüksek lisans tezlerinin örneklem grubunda en çok normal gelişim gösteren çocuklar (n=32), öğretmen (n=4), çocuk ve öğretmen (n=4), çocuk ve ebeveyn (n=3) katılımcılarının yer aldığı söylenebilir. Tablo 8'de doktora tezlerinin örneklem grubunda, normal gelişim gösteren çocukların yer aldığı ifade edilebilir (n=5).

Tablo 9

Tezlerin veri toplama araç türüne göre dağılımı

Veri Toplama Araç Türü	Yüksek Lisans						Doktora					
	Nicel		Nitel		Karma		Nicel		Nitel		Karma	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ölçek	44	75.9	0	0.0	3	50.0	5	62.5	1	10.0	0	0.0
Görüşme	3	5.2	6	50.0	0	0.0	2	25.0	3	30.0	1	33.3
Gözlem	1	1.7	3	25.0	1	16.7	0	0.0	3	30.0	1	33.3
Dokuman Analizi	0	0.0	1	8.3	0	0.0	0	0.0	1	10.0	0	0.0
Resim Tekniği	0	0.0	1	8.3	1	16.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Form	5	8.6	0	0.0	1	16.7	0	0.0	0	0.0	1	33.3
Test	5	8.6	0	0.0	0	0.0	1	12.5	1	10.0	0	0.0
Günlük	0	0.0	1	8.3	0	0.0	0	0.0	1	10.0	0	0.0
Toplam	58	100.0	12	100.0	6	100.0	8	100.0	10	100.0	3	100.0

Tablo 9'da tezlerde sekiz farklı veri toplama araç türü kullanıldığı görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde en çok kullanılan ilk 3 sıradaki veri toplama araçları, ölçek (n=47), görüşme (n=9) ve formdur (n=6). Doktora tezlerinde en çok kullanılan ilk 3 sıradaki veri toplama araçları, ölçek (n=6), görüşme (n=6) ve gözlemdir (n=4).

Tablo 10

Tezlerin veri toplama aracı sayısına göre dağılımı

Veri Toplama Aracı Sayısı	Yüksek Lisans						Doktora					
	Nicel		Nitel		Karma		Nicel		Nitel		Karma	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1	4	8.9	2	33.3	0	0.0	1	20.0	0	0.0	0	0.0
2	24	53.3	2	33.3	2	66.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0
3	14	31.1	1	16.7	1	33.3	2	40.0	1	33.3	1	100.0
4	0	0.0	1	16.7	0	0.0	2	40.0	0	0.0	0	0.0
5	3	6.7	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	33.3	0	0.0
6	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	33.3	0	0.0
Toplam	45	100.0	6	100.0	3	100.0	5	100.0	3	100.0	1	100.0

Tablo 10'da tezlerdeki veri toplama aracı sayısının en fazla altı olduğu ve altı ölçme aracının bir doktora tezinde tercih edildiği görülmektedir. Aynı tabloda, yüksek lisans tezlerinin çoğunluğunda iki (n=28) ve üç veri toplama aracının (n=16), doktora tezlerinde üç (n=4) ve dört (n=2) veri toplama aracının daha çok tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 11

Tezlerin konularına göre dağılımı

Konular	Yüksek Lisans n (%)	Doktora n (%)
1 Akran ilişkileri ve akran tepki tercihlerinin programa göre karşılaştırılması	1 (1.9)	0 (0.0)
2 Akran ilişkileri, duygusal ve davranışsal problemleri ve problem çözme becerileri	1 (1.9)	0 (0.0)
3 Akran oyun davranışları ve sosyal beceriler	1 (1.9)	0 (0.0)
4 Akran tercih edilme durumu-mizaç ve sosyal yetkinlik	1 (1.9)	0 (0.0)
5 Akran zorbalığı	4 (7.4)	0 (0.0)
6 Anne babaların duygusal sosyalleştirme davranışlarına göre akran ilişkileri	1 (1.9)	0 (0.0)
7 Baba katılım boyutlarına göre akran ilişkileri	1 (1.9)	0 (0.0)
8 Bağlanma türleri ve akran ilişkileri	2 (3.7)	1 (11.1)
9 Çocukların değer düzeyleri ve akran oyun davranışları arasındaki ilişki	1 (1.9)	0 (0.0)
10 Demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, kurum tipi, anne-baba eğitim durumu, anne-baba yaşı, anne-baba mesleği, kardeş sayısı, doğum sırası)	1 (1.9)	0 (0.0)
11 Duygusal beceriler ve akran ilişkileri	4 (7.4)	0 (0.0)
12 Ebeveyn tutumu ve akran ilişkileri	2 (3.7)	0 (0.0)
13 Empatik bakış açısı alma becerileri, öğretmenleriyle kurdukları ilişki biçimleri ve akran tercih edilme	1 (1.9)	0 (0.0)
14 Etkileşimli akran oyun davranışları ile ahlaki yargı düzeyleri	1 (1.9)	0 (0.0)
15 İlkokula hazırbulunuşluk düzeyleri ve akran ilişkileri	1 (1.9)	0 (0.0)
16 İşitsel muhakeme ve işlem becerileri, akran ilişkileri	1 (1.9)	0 (0.0)
17 Kurum kalitesine göre akran etkileşimleri	1 (1.9)	0 (0.0)
18 Mizaç ve akran ilişkileri	1 (1.9)	0 (0.0)
19 Okul, sınıf ve akran kültürünün betimlenmesi	1 (1.9)	0 (0.0)
20 Oyun davranışları ve akran ilişkileri	1 (1.9)	0 (0.0)
21 Öğretmen tutumları	3 (5.6)	0 (0.0)
22 Öğretmenlerin çocukların oyun zamanları hakkındaki inançları ve akran etkileşimleri	1 (1.9)	0 (0.0)
23 Öğretmenlerinin akran ilişkilerini değerlendirmede kullandıkları stratejiler	0 (0.0)	1 (11.1)
24 Ölçek geliştirme ve ölçek uyarlama	2 (3.7)	1 (11.1)
25 Öz düzenleme becerileri ve akran ilişkileri	2 (3.7)	0 (0.0)

26	Özel gereksinimli çocuklar/Kaynaştırma grubunda akran ilişkileri	6 (11.1)	1 (11.1)
27	Program geliştirme	0 (0.0)	3 (33.3)
28	Psikolojik sağlamlık ile akran zorbalığı	1 (1.9)	0 (0.0)
29	Resim ile akran ilişkileri	2 (3.7)	0 (0.0)
30	Risk altındaki çocuklarda akran ilişkileri	3 (5.6)	1 (11.1)
31	Sosyal beceri ve akran ilişkileri	2 (3.7)	0 (0.0)
32	Sosyal beceri, okula uyum, sosyal konum ve akran ilişkileri	1 (1.9)	0 (0.0)
33	Sosyal problem çözme ve akran ilişkileri	2 (3.7)	0 (0.0)
34	Sosyal yeterlik alanları, akran sosyal statüleri, sosyal bilgi işleme süreci	0 (0.0)	1 (11.1)
35	Zihin kuramı ve akran ilişkileri	1 (1.9)	0 (0.0)
Toplam		54 (100.0)	9 (100.0)

Tablo 11’de akran ilişkilerinin yüksek lisans ve doktora düzeyinde 35 farklı tema ile çalışıldığı görülmektedir. Aynı tabloda, yüksek lisans tezlerinin 32, doktora tezlerinin 7 farklı temada gerçekleştiği belirlenmiştir. Yüksek lisans tezleri içerisinde akran ilişkilerinin en çok çalışıldığı tema, özel gereksinimli çocuklar/kaynaştırma grubunda akran ilişkileri olarak belirlenmiştir (n=6). Yüksek lisans tezleri içerisinde akran zorbalığı (n=4), duygusal beceriler ve akran ilişkileri (n=4) ikinci sırada; risk altındaki çocuklarda akran ilişkileri (n=3) ve öğretmen tutumları (n=3) üçüncü sırada yer almaktadır. Yüksek lisans tezleri arasında konu ile ilgili öğretmenlerinin akran ilişkilerini değerlendirmede kullandıkları stratejiler, program geliştirme ve sosyal yeterlik alanları, akran sosyal statüleri, sosyal bilgi işleme süreci temalarında tezlerin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte doktora tezlerinde akran ilişkilerine yönelik en çok program geliştirme (n=3) konusu yer almaktadır. Tablo 11’e göre doktora tezlerinde çalışılan konular, bağlanma türleri ve akran ilişkileri (n=1), öğretmenlerin akran ilişkilerini değerlendirmede kullandıkları stratejiler (n=1), ölçek geliştirme ve ölçek uyarlama (n=1), özel gereksinimli çocuklar/kaynaştırma grubunda akran ilişkileri (n=1), risk altındaki çocuklarda akran ilişkileri (n=1), sosyal yeterlik alanları, akran sosyal statüleri, sosyal bilgi işleme sürecidir (n=1).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulgularına bakıldığında, 21 yıllık süre içerisinde okul öncesi dönemde akran ilişkileri konusu ile ilgili yüksek lisans ve doktora düzeylerinde 63 tez hazırlandığı ortaya konulmuştur. Belirlenen sürede ilk sekiz yıl boyunca (2000-2007 yılları arasında) okul öncesi dönemde akran ilişkileri ile ilgili herhangi bir tezin hazırlanmadığı ortaya konulmuştur. Yüksek

lisans düzeyinde ilk tezin 2009, doktora düzeyinde ise 2008 yılında tamamlandığı belirlenmiştir. Bu açıdan konu ile ilgili ilk olarak bir doktora tezinin hazırlanmış olmasına karşılık yüksek lisans düzeyinde çalışmaların sayıca üstünlüğü dikkat çekmektedir. Bu durum, yüksek lisans programlarının doktora programlarına sayıca üstünlüğü ile açıklanabilir. Ayrıca yüksek lisans programlarına doktora göre daha çok sayıda öğrenci alınmaktadır. Ayrıca son yıllarda konu ile ilgili yüksek lisans tezlerinde artış olduğu, en çok yüksek lisans tezinin 2019, en çok doktora tezinin ise 2020 yılında yapıldığı belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde 2016-2019 arasında diğer yıllara göre önemli düzeyde artış olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili yurt dışındaki tezlerin 1990'lara dayandığı görülmektedir. Örnek olarak, Lu (1997) doktora tezinde nitel ve gözleme dayalı yöntemlerle kız ve erkek çocuklarının serbest oyunlar sırasında yaşadıkları akran fikir ayrılıklarını incelemiştir. Bulgulara göre nesne kontrolü, yer kontrolü, saldırgan davranış, görüş, kural ihlali, oyun, gruptan ya da arkadaşlıktan dışlama konularında fikir ayrılıkları yaşanmaktadır. Çalışma grubundaki çocuklar, kazan/kaybet, kazan/kazan, belirsiz ve kaybet/kaybet kategorileri ile fikir ayrılıklarını çözümlenmektedirler. Gülay Ogelman (2018) okul öncesi dönemde akran ilişkileri konusundaki çalışmalarını tarihçesinde, Dünya genelinde ilk nesil araştırmaları olarak 1920'lerden itibaren araştırmaların başladığını ifade etmiştir. 1920'lerden itibaren gelişim kuramcıları (Freud, Piaget, Erikson, Mead) sosyal grupların bireylerin gelişimi üzerindeki etkilerini ifade ederek, çocukluğa ve yaşamın ilk yıllarına vurgular yapmışlardır. Psikoloji alanındaki bu gelişmeler, 1930'larda başlanan akran ilişkileri araştırmalarına öncülük etmiştir. 1930'lardan 2. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan bu dönemdeki akran ilişkileri çalışmaları ilk nesil araştırmalarını oluşturmaktadır. Bu dönemde sosyal bilimciler, yapılandırılmış gözlemlerle çocukların akran gruplarının yapısını ve akran gruplarındaki pozisyonlara göre çocukların özelliklerini incelemişlerdir (Gülay Ogelman, 2018, s. 3). Görüldüğü gibi Türkiye'de okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerini ele alan tezlerin tarihçesi 2008'e dayanırken, uluslararası düzeydeki tezlerde tarihler daha eskilere gidebilmektedir. Bu durum, akran ilişkilerine yönelik ölçme araçlarının da azlığı ile açıklanabilir (Erbay ve Durmuşoğlu Saltalı, 2020). Ölçme araçlarının azlığı, tezlerin çeşitlendirilmesine olumsuz yönde katkı sağlamış olabilir. Gerek uyarılma gerekse geliştirme olarak ölçme araçlarının sayıca artması, konu ile ilgili araştırmaların artmasına destek olabilmektedir. Bu bağlamda, küçük çocukların akran ilişkilerini ele alan yüksek lisans ve doktora düzeylerinde tezlerin sayıca arttırılması önem taşımaktadır.

Türkiye'de okul öncesi öğretmenliği bölümü bulunan 68 devlet, 13 vakıf, çocuk gelişimi bölümü lisans programı bulunan 21 devlet, 12 vakıf üniversitesi bulunmaktadır (<https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=20062>). Çalışmaların üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde, çoğunluğu devlet üniversitesi olmak üzere 28 üniversitede okul öncesi dönemde akran ilişkileri konulu tezlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durumun, akran ilişkileri konu uzmanlığına sahip öğretim üyelerinden kaynaklanabileceği düşünülebilir. Akran

ilişkilerine yönelik konu uzmanlığının artması ile birlikte konu ile ilgili tezlerde de artış olabileceği düşünülebilir. Konu ile ilgili en çok yüksek lisans tezinin Gazi Üniversitesi, en çok doktora tezinin Çukurova ve Gazi Üniversitelerinde tamamlandığı belirlenmiştir. Bu noktada konu ile ilgili tezlerin çoğunlukla büyük şehirlerdeki devlet üniversitelerinde tamamlandığı söylenebilir. Bulgular doğrultusunda okul öncesi dönemde akran ilişkilerini ele alan tezlerin daha çok sayıda üniversitede gerçekleştirilmesinin, il olarak da farklılığı beraberinde getirebileceği söylenebilir.

Yüksek lisans düzeyinde 3 anahtar kelime, doktora düzeyinde ise 2 anahtar kelime tercihi olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans ve doktora düzeylerinde en çok yararlanılan araştırma yaklaşımının nicel, en az yararlanılan araştırma yaklaşımının ise karma olduğu ortaya konulmuştur. Yüksek lisans tezlerinde nicel araştırma desenleri içerisinde en çok ilişkisel yöntemin, doktora tezlerinde ise tarama ve deneysel yöntemin tercih edildiği görülmektedir. Nitel araştırma desenleri içerisinde yer alan durum çalışması, yüksek lisans ve doktora tezlerinde en çok yararlanılan yöntem olmuştur. Karma araştırma deseninin tercih edildiği yüksek lisans tezlerinde araştırma yönteminin belirtilmediği, doktora tezinde ise keşfedici sıralı yöntemin tercih edildiği belirlenmiştir. Veri toplama zamanı açısından yüksek lisans ve doktora tezlerinde en sık kesitsel yöntemden yararlanıldığı belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde boylamsal çalışmalara oldukça az düzeyde yer verildiği ortaya konulmuştur.

Örneklem grubu açısından yüksek lisans ve doktora tezlerinde en çok okul öncesi dönem çocuğunun yer aldığı tezlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum, akran ilişkilerinin doğası gereği, çocukları temel alan yaklaşımın benimsenmesi ile açıklanabilir. Ancak akran ilişkileri, öğretmenlerle ve ailelerle ilgili çok çeşitli faktörlerden etkilenebildiği (Ural, Gülümser Gültekin ve Şepitci Sarıbaş 2022) için konunun geniş bir sosyal ağ içerisinde değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Yüksek lisans tezlerinde çocuk-anne-öğretmen örneklem grubunun yer aldığı bir teze rastlanılmamıştır. Ayrıca iki gruptaki tezlerde, çoğunluk yüksek lisans tezlerinde olmak üzere örneklem seçim yöntemi belirtilmemiş çalışmaların olduğu görülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde veri toplama aracı olarak en çok ölçeğin, doktora tezlerinde ise ölçek ve görüşmenin yer aldığı belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde en sık 2, doktora tezlerinde ise en sık 3 ölçme aracının kullanıldığı görülmektedir.

Yüksek lisans tezlerinde konu açısından en sık özel gereksinimli çocukların akran ilişkileri ele alınmış iken doktora tezlerinde program geliştirme çalışılmıştır. Yüksek lisans tezlerinde 32 konu başlığı, doktora tezlerinde ise 7 konu başlığı belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin sayı açısından üstünlüğü, konu çeşitliliğine de yansımıştır. Akran ilişkileri tezlerinde genel olarak sosyal ve duygusal gelişimle ilgili değişkenlerin seçildiği, bilişsel, dilsel ve fiziksel gelişimle ilgili değişkenlerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Genel olarak okul öncesi dönemde akran ilişkileri tezlerinin sayısının artması, üniversite, araştırma deseni, değişken sayısı, veri toplama aracı sayısı, türü, örneklem grubu açısından çeşitliliğinin artırılması önem taşımaktadır. Böylece küçük çocukların akran ilişkilerinin daha çok ve çeşitlilik gösteren tez sayesinde ele alınması sağlanabilir. Gülay Ogelman (2014) tarafından 2000-2013 yılları arasında hazırlanan okul öncesi dönemde sosyal beceriler konulu tezlerin incelendiği çalışmanın bulguları bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Gülay Ogelman (2014), ele aldığı tezlerin sonucunda deneysel ve boylamsal yöntemde, 3-4 yaşı kapsayan sosyal beceri tezlerinin yapılmasının gerekliliğini ifade etmiştir. Gülay Ogelman ve Güngör (2015) tarafından Türkiye'deki okul öncesi dönemde çevre eğitimi konulu çalışmalarının incelendiği araştırmanın sonucunda, özellikle doktora olmak üzere tez ve makale çalışmalarının artırılması gerekliliği belirtilmiştir. Başaran ve Belgin Aksoy'un (2020), 2014-2018 yılları arasında belirli veri tabanlarındaki okul öncesi dönemde okul hazır bulunuşluğu konulu 58 araştırma makalesini inceledikleri çalışmada, deneysel ve boylamsal çalışmaların artırılmasını, tek bir gelişim alanı yerine bütünsel gelişimi hedefleyen planlamaların yapılmasını önerilmiştir. Görüldüğü gibi okul öncesi dönemde çeşitli konulara ilişkin derleme çalışmalarıyla bu araştırmanın bulguları paralellik göstermektedir. Buradan yola çıkarak okul öncesi dönem çocuklarıyla ilgili çalışmalarda yöntem, konu, ölçme aracı çeşitliliğine gidilmesine ihtiyaç olduğu ifade edilebilir. Bertan ve meslektaşları (2009), gelişimi etkileyen faktörler ve sonuçlarını konu alan çalışmaların artması sonucunda toplumun bilinç düzeyinde de artış olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda, akran ilişkileri ile ilgili tezler çeşitlendiği takdirde konunun daha detaylı incelenmesi sağlanabilecektir.

Bulgular doğrultusunda, okul öncesi dönemde akran ilişkileri konusu ile ilgili özellikle doktora düzeyinde tezlerin artırılması önerilebilir. Konu ile ilgili tezlerdeki anahtar kelime çeşitliliği artırılabilir. Konu ile ilgili karma ve nitel araştırma yaklaşımlarına dayalı tezlerin çeşitlendirilmesi önem taşımaktadır. Nicel, nitel ve karma araştırma desenlerinde, araştırma yöntemleri açısından çeşitliliğin sağlanması önerilebilir. Özellikle yüksek lisans düzeyinde akran ilişkilerine yönelik ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmaları artırılmalıdır. Boylamsal çalışmaların yüksek lisans ve doktora düzeylerinde artırılmasının önem taşımaktadır. Nicel araştırma yöntemlerinden meta analiz, tek desenli araştırma, nitel araştırma desenlerinden tarihi araştırma, eylem araştırması, olgu bilim ve kuram oluşturma yöntemleriyle planlanan tezler gerçekleştirilebilir. Karma desenli tezler başta olmak üzere tezlerde araştırma deseninin, örneklem seçim yönteminin doğru ve detaylı olarak tanımlanması gereklidir.

Okul öncesi dönem çocuklarının yanı sıra öğretmenlerin, anne-babaların, kardeşlerin yer aldığı yüksek lisans ve doktora tezlerinin sayısı artırılabilir. Ayrıca risk altındaki çocukların akran ilişkilerine yönelik yüksek lisans ve doktora tezlerinin artması farklı kesimlere ulaşılmasını

destekleyebilecektir. Akran ilişkileri tezlerinde veri toplama araçları çeşitlendirilebilir. Özellikle yüksek lisans tezlerinde kullanılan ölçme araçlarının sayısı arttırılabilir. Yüksek lisans ve doktora düzeylerindeki akran ilişkileri tezlerinin konu çeşitliği arttırılabilir. Ayrıca birden fazla değişkenin yer aldığı tezlerin artması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Başaran, M., & Aksoy, A. B. (2020). Okul öncesi dönemde okul hazır bulunuşluğu: sistematik bir derleme. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 1122-1166.
- Bertan, M., Haznedaroğlu, D., Koln, P., Yurdakök, K., & Güçiz, B. D. (2009). Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi (2000-2007). *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52, 1-8.
- Can, D. (2017). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ve benlik algılarının baba katılım boyutlarına göre incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Chen, C. C., McComas, J. J., Hartman E., & Symons, F. J. (2011). A prospective sequential analysis of the relation between physical aggression and peer rejection acts in a high-risk preschool sample, *Early Education and Development*, 22(4), 574-592. <https://doi.org/10.1080/10409289.2010.481706>
- Erbay, F., ve Durmuşoğlu Saltalı, N. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının okul hazırbulunuşluklarının yordayıcısı olarak sosyal bağımsızlık. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(31), 4138-4155. <https://doi.org/10.26466/opus.681864>
- Farina, E., & Belacci, C. (2022). Being visible or being liked? Social status and emotional skills in bullying among young children. *European Journal of Developmental Psychology*, 19(2), 267-282. <https://doi.org/10.1080/17405629.2021.1903864>
- Gülay Ogelman, H. (2014). Türkiye'deki okul öncesi dönem sosyal beceri araştırmaları: 2000-2013 Yılları arasındaki tezlerin incelenmesi. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 41-65.
- Gülay Ogelman, H. (2018). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. (3. baskı). Ankara: Eğiten Kitap.
- Gülay Ogelman, H., & Erten-Sarikaya, H. (2016). Beş yaş çocuklarının akran şiddetine maruz kalma ve akran şiddetini uygulama düzeylerinin izlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 187-203.
- Gülay Ogelman, H., & Güngör, H. (2015). Türkiye'deki okul öncesi dönem çevre eğitimi çalışmalarının incelenmesi: 2000-2014 Yılları arasındaki tezlerin ve makalelerin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(32), 180-194.
- Gürsoy Yılmaz, G. (2020). *60-72 aylık çocukların oyuncak tercihleri-oyun becerileri ve saldırganlık yönelimlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çaç Üniversitesi.
- Halpern, J., Jutte, D., Colby, J., & Boyce, W. T. (2015). Social dominance, school bullying, and child health: What are our ethical obligations to the very young? *Pediatrics*, 135 (Suppl 2), S24-S30. <https://doi.org/10.1542/peds.2014-3549C>
- Hanish, L. D., Xiao, S. X., Malouf, L. M., Martin, C. L., Goble, P., Fabes, R. A., DeLay, D., & Bryce, C. (2022). The Benefits of Buddies: Strategically pairing preschoolers with other-gender classmates promotes positive peer interactions, *Early Education and Development*, <https://doi.org/10.1080/10409289.2022.2090773>
- Hartup W. W., & Abecassis M. (2002). *Friends and enemies*. In: Smith P and Hart C (eds) *Blackwell Handbook of Childhood Social Development*. Oxford: Blackwell. Available at: http://www.blackwellreference.com/subscriber/tocnode.html?id=g9780631217534_chunk_g978063121753420.
- Hartup, W. W. (1996). The company they keep: Friendships and their developmental significance. *Child Development*, 67(1), 1-13. <https://doi.org/10.2307/1131681>
- <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=20062>.
- Kalvin, C., Bierman, K. L., & Erath, S. A. (2015). *Prevention and intervention programs promoting positive peer relations in early childhood*. Ed. M. Boivin. Encyclopedia on Early Childhood

- Development: Peer Relations. (pp. 31-36). <https://www.child-encyclopedia.com/pdf/complet/peer-relations>.
- Kiuru, N., Aunola, K., Lerkkanen, M.-K., Pakarinen, E., Poskiparta, E., Ahonen, T., Poikkeus, A. M., & Nurmi, J. E. (2015). Positive teacher and peer relations combine to predict primary school students' academic skill development. *Developmental Psychology*, 51(4), 434-446. <https://doi.org/10.1037/a0038911>
- Ladd G. W. (2009). Trends, travails, and turning points in early research on children's peer relationships: Legacies and lessons for our time? In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (pp. 20-41). New York: Guilford Press;.
- Lu, W. Y. (1997). *Preschool conflict: Boys and girls in free play*. Doktoral dissertation. The University of Texas at Austin, USA.
- Özmen, D. (2013). *5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkilerinin sosyal problem çözme becerisi açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Pektane-Gülmez, A., Gültekin-Akduman, G., & Gündüz, A. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin duygusal zekâ düzeyleri ile çocuklarının akran zorbalığı düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 12(64), 605-612. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3383>
- Rubin, K. H., Bukowski, W. M., & Bowker, J. C. (2015). *Children in peer groups*. In R. M. Lerner, M. H. Bornstein, & T. Leventhal (Eds.), *Handbook of child psychology and developmental science, vol. 4, Ecological settings and processes*, (pp. 175-222). John Wiley & Sons, Inc.
- Shin, K. M., Cho, S. M., Shin, Y. M., & Park, K. S. (2016). Effects of early childhood peer relationships on adolescent mental health: a 6- to 8-year follow-up study in South Korea. *Psychiatry Investig*, 13(4), 383-388. <https://doi.org/10.4306/pi.2016.13.4.383>
- Ural, G., Gülümser Gültekin, G., & Şepitci Sarıbaş M. (2022). Okul öncesi çocuklarının akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 12(1), 313-337. <https://doi.org/10.23863/kalem.2022.231>
- Wentzel, K. R. (2017). *Peer relationships, motivation, and academic performance at school*. In A. J. Elliot, C. S. Dweck, & D. S. Yeager (Eds.), *Handbook of competence and motivation: Theory and application* (pp. 586-603). The Guilford Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yorgun Yasar, E. & Özbey, S. (2019). Okul öncesi dönemdeki korunmaya muhtaç çocukların ahlaki değer yapılarının çocuklara ilişkin bazı değişkenlere göre incelenmesi: Ankara örnekleme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17 (38), 41-70. <https://10.34234/ded.402313>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Although the literature review demonstrated an increase in studies addressing peer relations of preschoolers in Turkey, no previous study has examined the theses related to the subject. In this sense, the research attempts to examine the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey. For this purpose, 11 sub-problems were determined (1. What is the distribution of theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey in terms of their types and years?; 2. What is the distribution of the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey in terms of the universities where they were completed?; 3. What is the distribution of the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey by keywords?; 4. What is the distribution of the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey in terms of the research approach?; 5. What is the distribution of the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey in terms of the research design?; 6. What is the distribution of the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey in terms of data collection time?; 7. What is the distribution of the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey in terms of the sampling method?; 8. What is the distribution of the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey in terms of the sample group?; 9. What is the distribution of the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey in terms of the type of data collection tool?; 10. What is the distribution of the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey in terms of the number of data collection tools?; 11. What is the distribution of the theses on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education in Turkey in terms of their subjects?).

Method

The research was conducted using the qualitative research method. In the research, the document analysis technique was used to reveal the tendencies of the postgraduate theses on peer relations in the preschool period in terms of various features. The purposive sampling method was employed for the selection of the sample. The sample of the research consisted of 63 master's theses and doctoral dissertations on peer relations completed between 2000 and 2021 in the field of preschool education. The theses are available at the YÖK National Thesis Center.

Results

Given the research findings, it was determined that 63 theses were prepared at the master's and doctoral levels on the subject of peer relations in the preschool period in 21 years. It was revealed that during the first eight years (between 2000 and 2007) of the determined period, no thesis on peer relations was prepared in the preschool period. It was determined that the first thesis at the master's level was completed in 2009, and the first thesis at the doctoral level was completed in 2008. Given the distribution of the studies by the universities, it is seen that the theses on peer relations in the preschool period were conducted in 28 universities, mostly in public universities. It was revealed that the highest number of master's theses on the subject was completed at Gazi University, and the highest number of doctoral theses was completed at Çukurova and Gazi Universities. It was determined that 3 keywords were preferred at the master's level and 2 keywords were preferred at the doctoral level. While quantitative research was found to be the most preferred research method at the master's and doctoral levels, mixed research methods were found to be the least preferred. In addition to that, the relational method was found to be the most preferred among quantitative research design methods in master's theses, and survey and experimental methods were preferred in doctoral theses. The case study, which is one of the qualitative research designs, was found to be the most preferred method in master's and doctoral theses. In terms of data collection time, the cross-sectional method was most frequently preferred in master's and doctoral theses. As to the sample group, it was seen that the theses on preschool children were the most preferred in master's and doctoral theses. Scales were frequently used as a data collection tool in master's theses, whereas scales and interviews were the most frequently used data collection tools in doctoral theses. It was discovered that 2 measurement tools were most frequently used in master's theses and 3 measurement tools were mostly used in doctoral theses. While peer relationships of children with special needs were most frequently discussed in master's theses, doctoral theses focused on curriculum development.

Discussion & Conclusion

In light of the findings obtained, it can be recommended to increase the number of theses, especially at the doctoral level, on the subject of peer relations in the preschool period. The variety of keywords in theses can also be expanded. It is important to diversify the theses, including both mixed and qualitative research models. It can be suggested to embrace diversity through using quantitative, qualitative, and mixed research designs. Scale adaptation and development studies in the field of peer relationships should be increased, particularly at the graduate level. Further, it is critically important to increase the number of longitudinal studies at master's and doctoral levels.